त्रैमासिक परीक्षा 2024-25

समय – 3 घंटा | **विषय – संस्कृत 12वीं** | **पूर्णांक – 80**

निर्देशा :-

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्य सन्ति ।
2. प्रश्नानां सम्मुखे अंकाः प्रदत्ता ।

प्रश्न 1 - उचित विकल्पं चित्वा लिखत । (1x6=6)

1. अनुरूपम् इत्यस्य पदस्य समास विग्रह अस्ति ।
   (क) रूपेण योग्यम् (ख) रूप योग्यम् (ग) रूपस्य योग्यम् (घ) रूपात योग्यम्
2. तत्पुरुष समासस्य उदाहरणं अस्ति ।
   (क) परोपकारः (ख) पंचवटी (ग) गिरारी (घ) सप्ताहः
3. पीताम्बरः इत्यस्य पदे समासः अस्ति ।
   (क) बहुव्रीहि समास (ख) कर्मधारय समास
   (ग) अव्ययी भाव समास (घ) तत्पुरुष समास
4. सत् + जनः इत्यस्मिन् पदे कः संधिः
   (क) व्यंजन संधि (ख) विसर्ग संधि (ग) स्वर संधि (घ) दीर्घ संधि
5. सदैव पदस्य संधि विच्छेद : अस्ति
   (क) सद्+व (ख) सदा + एव (ग) स+दैव (घ) सदै+व
6. मनः +रथ इत्यस्मिन पदे संधि भवति
   (क) मनरथ (ख) मनोरथ (ग) मनौरथ (घ) मनः रथ

प्रश्नः- 2 प्रदत्त शब्दैः रिक्त स्थानापूर्ति कुरुत - (1x7=7)

1. पठेताम् इत्यस्मिन् पदे.................. लकार अस्ति । (लट्लकार/विधिलिंकार)
2. अलभत इत्यस्मिन् पदे.................. लकार अस्ति । (लट्लकार / लङ्लकार)
3. गच्छामि इत्यस्मिन् पदे..................पुरुषः अस्ति । (उत्तम पुरुष / प्रथम पुरुष)
4. पठतु इत्यस्मिन पदे..................वचन अस्ति । (एकवचन/ बहुवचन)
5. प्राचार्यः इत्यस्मिन पदे.................. उपसर्ग अस्ति । (प्र/ परि)
6. उत्कर्ष पदे.................. उपसर्ग अस्ति । (उप / उत्)
7. पराजयः इत्यस्मिन पदे..................उपसर्ग अस्ति । (परा /पर)

प्रश्नः- 3 एकपदेन उत्तरम लिखत् – (1x6=6)

1. वक्तव्यम् इत्यस्मिन पदे प्रत्ययः अस्ति ।
2. श्रुत्वा इत्यस्मिन पदे प्रत्ययः अस्ति ।
3. आगत इत्यस्मिन पदे प्रत्ययः अस्ति ।
4. अहं - तव गमिष्यामि पदे यः अव्यय अस्ति ।
5. वार्तालाप मा कुरु इत्यस्मिन वाक्ये अव्ययं पदं लिखत ।

6. अद्य सोमवासर: अस्ति पदे अव्ययं पदं लिखत ।

प्रश्न : - 4 उचित मेलनं कुरुत (1x7=7)

1. रवि	(i) नीरजम
2. कमलम्	(ii) अल्पज्ञ
3. जीर्ण	(iii) कृतघ्नम्
4. कृतज्ञम्	(iv) अजीर्ण
5. स्वजन: कुत्र प्रहरति	(v) प्रमदितव्यम्
6. सत्यात किं न कर्तव्यम	(vi) हृदये
7. क: निरन्तर प्रलपति	(vii) भानु:

प्रश्न :- 5 शुद्ध वाक्यानां समक्षे "आम" अशुद्ध वाक्यानां समक्षे "न" इति लिखत् (1x6=6)

1. अल्पज्ञ एव पुरुष: प्रलपति वाक्ये अल्पज्ञ विशेषणं पदं अस्ति ।
2. ऋतध्वजः शत्रुजितः आसीत् वाक्ये शत्रुजितः विशेष्य पदं अस्ति ।
3. राजेन्दु : दिलीप: अस्ति वाक्ये राजेन्दु विशेष्य पदम् अस्ति ।
4. गम्भीर स्वरेण पदे गम्भीरेण विशेषणं अस्ति ।
5. गणेशं नम: इत्यस्य वाक्यस्य शुद्ध रूपं गणेशाय नमः अस्ति ।
6. संस्कृते षड् कारकाणि सन्ति ।

प्रश्न :-6 आचार्य कम् अनुशास्ति ? (2)

अथवा

काभ्यां न प्रमदितव्यम् ?

प्रश्न:- 7 रामस्य अभिषेक: कथं निवृत्त: ? (2)

अथवा

लक्ष्मणेन किं कर्तुं निशम्य : कृत: ?

प्रश्न: - 8 महीक्षिताम् आद्य : क: आसीत् ? (2)

अथवा

दिलीपस्य कार्याणाम् आरम्भ: कीदृश: आसीत् ?

प्रश्न: - 9 रात्रौ के के प्रविशन्ति ? (2)

अथवा

शिवगणा कीदृशाः आसन् ?

प्रश्नः - 10 दशरथस्य मोहं श्रुत्वा लक्ष्मणेन शेषेण किम् उक्तम्? (2)

अथवा

केषां समाजे अपण्डितानां मौनं विभूषणम् ?

प्रश्नः -11. प्रश्नपत्रे समागतान श्लोकान विहाय स्वपाठ्यपुस्तकस्य सुभाषितं एकं लिखत् । (2)

प्रश्नः - 12. रेखांडिकत् पदानि आधत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत | (कोऽपि द्वौ) (2)

(i) मया एकाकिना गन्तव्यम्

(ii) पार्थिवस्य वनगमननिवृत्तिः भविष्यति ।

(iii) दुर्गाहियक्षः एव यथोचितम् व्यवहरिष्यति ।

प्रश्नः - 13. अधोलिखितानां वाक्यानां कः कम् प्रति कथयति । (कोऽपि द्वौ) (2)

(i) एक शरीर संक्षिप्ता पृथ्वी रक्षितव्या ।

(ii) नव नृपति विमर्शो नास्ति शंका प्रजानाम् ।

(iii) न शक्नोमि शेषं धारयितुम् ।

प्रश्नः - 14 वेदाः कति सन्ति ? तेषां नामानि लिखत् । (2)

अथवा

रामाणस्य रचनाकारः कः?

प्रश्न :- 15 कति पुराणानि सन्ति ? एकस्य पुराणस्य नाम लिखता (2)

अथवा

हितोपदेशस्य रचनाकारः कः अस्ति?

प्रश्नः-16 अधोलिखितेषु गद्यांशेषु सम्यक पठित्वा प्रश्नानाम उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् लिखत । (3)

वेदमनुच्यार्चोडिन्तेवासिनमनुशास्ति । सत्यं वद । धर्म चर । स्वाध्यायान्मा प्रमदः । आचार्याय प्रियं धनमादृत्य प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सी । सत्यान्न प्रमदितव्यम् । धर्मान्न प्रमदितव्यम् । कुशलान्न प्रमदितव्यम् । भूत्यै न प्रमदितव्यम् ।

(i) कस्मात् मा प्रमद : ?

(ii) आचार्यः कम् अनुशास्ति ?

(iii) काभ्यां न प्रमदितव्यम् ?

अथवा

संवृत्ते किञ्चिदन्धकारे भुशुण्डी स्कन्धे निधाय निपुणं निरीक्षमाणः आगतं प्रत्यागतं च विदधानः प्रतापदुर्ग दौवारिकः कस्यापि पादक्षेप ध्वनिमिवाश्रौषीत । ततः स्थिरीभूय पुरतः पश्यत् सत्यपि दीप प्रकाशे कमप्यनवलोकयन गम्भीर स्वरेणैवम अवादीत कः कोऽत्र भो : ? कः कोऽत्र भोः ? इति ।

प्रश्न :- 17. अधोलिखितेषु पद्यांशेषु सम्यक् पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत् । (3)

न दुर्जनः सज्जनतामुपैति शठः सहस्रैरपि शिक्ष्यमाणः चिरं निमग्नोऽपि सुधा - समुद्रे न मन्दरो मार्दवमभ्युपैति ।

i) कः सज्जनतां न उपैति

ii) कः मार्दवम् न अभ्युपैति

iii) मन्दरः चिरं कुत्र निमग्नः

अथवा

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः
करी च सिंहस्य बलं न मूषकः

i) कः गुणं वेत्ति ।

ii) वसन्तस्य गुणं कः न वेत्ति ।

iii) बली कं वेत्ति ।

प्रश्नः-18. अधोलिखितेषु नाट्यांश सम्यक् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत् । (3)

सन्यासी - कथमस्मान् संन्यासिनोऽपि कठोर - भाषणैस्तिरस्करोषि?

दौवारिक - भगवन् सन्यासी तुरीयाश्रम सेवीति प्रणम्यते परन्तु
प्रभूणामाज्ञामुल्लंघ्य निज परिचयमददेवा ज्यातीत्या क्रुश्यते ।

(i) कः तुरीयाश्रमसेवी अस्ति?

(ii) दौवारिकः : कं कठोरभाषणैस्तिरस्करोति?

(i) संन्यासिनोऽपि इत्यस्य पदस्य संधि विच्छेद लिखत ?

अथवा

काञ्चुकीय	-	परित्रायतां परित्रायतां कुमार :
रामः	-	आर्य : कः परित्रातव्यः
काञ्चुकीय	-	महाराज
रामः	-	महाराज इति । आर्य । ननु वक्तव्यम् एक शरीर संक्षिता पृथिवी रक्षितव्येति ।

अथ कुत उत्पन्नोऽयं दोषः ?

a) कः परित्रातव्यः?

b) परित्रायतां कुमार: इति क: अवदत् ?

c) 'उत्पन्नोऽयं इत्यस्य पदस्य सन्धि विच्छेदं कुरुत?

प्रश्न:-19. अधोलिखितेषु अपठित गद्यांश सम्यक पठित्वा प्रश्नानाम उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत । (4)

कुटिला : जना: स्वभावेन परेषाम् अहितम् इच्छन्ति । तेषां शक्ति: परेषां पीडनाय बुद्धि: च परेषां वञ्चनाय भवति। तेषां मनसि अन्मत वचसि अन्यत, कर्मणि च अन्यत् भवति । शान्तिवचनानि तान् सन्मार्गे आनेतुं न प्रभवन्ति । शुन: पुच्छं प्रयत्नेनापि कुटिलतां न त्यजति । दुग्धे पीत्वा अपि सर्पा : विषं न व्यजन्ति ।

a) के स्वभावेन परेषाम् अहितम् इच्छन्ति ?

b) कुटिलानां शक्ति: किमर्थं भवति

c) दुग्धं पीत्वा अपि के विषं न व्यजन्ति ।

d) शुन: पुच्छ: प्रयत्नेनापि कां न त्यजति ।

प्रश्न :- 20. स्वस्य प्राचार्यस्य कृते स्थानांतरण प्रमार्ण पत्रार्थ आवेदनं पत्रं लिखत । 4

अथवा

स्वस्य प्राचार्यस्य कृते दिन त्रयस्य अवकाशार्थम् प्रार्थना पत्रं लिखत ।

प्रश्न : - 21. प्रदत्त शब्दै: अनुच्छेद लेखन कुरुत । 4

(लोककल्याणार्थम्, तपस्वी, शुक्र:, परिभ्रमन)

कश्चित् महान.............. ऋषि: आसीत् । स:........................ अहर्निशं भूतले................।

एकदा स .... एकं ग्रामम् अगच्छत । ग्रामस्य एकस्मिन गृहे एक: .... पालित: आसीत् ।

प्रश्न : - 22 प्रदत्त शब्दै: त्रयाणां वाक्यानां रिक्त स्थान पूरयत् (कोडपि त्रय:) (3)

(वद चर, वेदोपनिषत्, वारि, तथा तत्र वर्तेया:)

a) अजीर्णे भेषजं.............

b) एषा................

c) यथा ते तत्र वर्तेरन.............

d) सत्यं..............धर्म.................

प्रश्न: - 23. एकस्य कवि परिचय: लिखत ।

1. महाकवि भारवि

2. महाकवि कालिदास:

3. अश्वघोष:

4. माघ: